

Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1980

---

door Mark DEWEERDT,

Licentiaat in de politieke en sociale wetenschappen.

★

Op politiek gebied beleefde België in 1979 een woelig jaareinde. De mogelijke stationering van 48 Cruise-raketten stuitte op fel verzet van de (vooral Vlaamse) socialisten; slechts door haar voortbestaan te verbinden aan de op 12 december vastgelegde beslissing, kon de regering-Martens I een crisis vermijden. Crisis dreigde er ook ten gevolge van een op het CVP-congres van 15 en 16 december goedgekeurde resolutie, waarin werd aangedrongen op de gelijktijdige bespreking van de tweede (tijdelijke en onomkeerbare) en derde (definitieve) fase van de staatshervorming en waarop de Franstalige regeringspartijen bitsig reageerden. Ten slotte begon op 21 december een deel van het medisch personeel een zorgstaking tegen het ontwerp van versoberingswet.

1. Van Martens I naar Martens II.

Tijdens het kerst- en nieuwjaarsreces kwam een werkgroep van kabinetshoofden bijeen, om een uitweg te zoeken voor vier knelpunten inzake de tweede fase van de staatshervorming: de bevoegdheden van gemeenschappen en gewesten; de rechtskracht van de gewestelijke ordonnanties; de structuur en de werking van het Brusselse gewest, inclusief de waarborgen voor de Brusselse Vlamingen; de financiering van gemeenschappen en gewesten. De werkgroep kwam niet tot een vergelijk en tijdens het weekend van 5 en 6 januari ontwarde het kernkabinet dan zelf maar de knoop met een nogal vaag zespuntenvoorstel, dat in zekere mate tegemoet kwam aan de bezwaren van de CVP, maar door het FDF en de PS strijdig met het regeerakkoord werd genoemd en zonder meer van tafel werd geveegd.

Op 9 januari legde Martens aan het kernkabinet een persoonlijk « voorstel van de laatste kans » voor: op korte termijn zal het parlement een in

omvang beperkte, niet langer onomkeerbare en tot eind 1982 geldende overgangsfase van de staatshervorming goedkeuren (de zgn. mini-fase) en alle representatieve partijen worden uitgenodigd onmiddellijk besprekingen te beginnen over de definitieve staatshervorming. De vijf regeringspartijen stemden met dat voorstel in; wel maakte het FDF zijn akkoord afhankelijk van het geven van waarborgen door zijn Franstalige coalitiepartners. Geruchten over « geheime » afspraken tussen PS, PSC en FDF werden op 14 januari bevestigd, toen de voorzitters van deze partijen het bestaan en de inhoud van een solidariteitsakkoord bekendmaakten. Het akkoord, dat volgens FDF-voorzitster A. Spaak de onvolmaaktheden van het regeringscompromis corrigeerde, en meer bepaald de verbintenis de alarmprocedure op gang te brengen « wanneer een wetsvoorstel of -ontwerp indruist tegen de rechten die als essentieel worden beschouwd door 3/5 van de leden van de Waalse assemblée of van de Franstalige leden van de Brusselse assemblée » (1), werd door de CVP en de BSP scherp afgekeurd. Premier Martens noemde de verbintenis niet conform met de regeringsbeslissing van 10 januari.

In de ochtend van 16 januari besprak het kernkabinet de regeringsmededeling, die Martens in de namiddag zou afleggen en handelde over het akkoord van 10 januari en de Franstalige solidariteitsverklaring. Namens het FDF deelde minister Defosset mee dat zijn partij niet kon instemmen met de interpretatie die de regering aan de solidariteitsverklaring gaf. Om 14 uur legde Martens de mededeling ter stemming voor aan de minister-raad. De FDF-ministers stemden tegen, maar weigerden ontslag te nemen. Kort na 16 uur deelde het Paleis mee dat « op voorstel van de eerste-minister ontslag (werd) verleend aan de ministers Outers en Defosset en aan staatssecretaris Persoons ».

Door de verwijdering van de FDF-ministers was de door de Grondwet opgelegde taalpariteit verbroken en kon de regering niet meer rechtsgeldig beslissen. De regering beschikte ook niet meer over de twee-derdemeerderheid, die nodig is voor de goedkeuring van de staatshervorming. Als compensatie voor het wegvallen van die « kwantitatieve » garanties, eisten PS en PSC « kwalitatieve » waarborgen. Daarover raakte de regering het op 19 januari eens. Krachtlijnen van het zgn. St.-Mariusakkoord waren :

- onmiddellijk begin van de besprekingen over de definitieve fase door een parlementaire werkgroep ;

---

(1) Krachtens de Grondwet kan de alarmbel slechts worden geluid door 3/4 van de leden van een taalgroep in *Kamer of Senaat*.

— inperking van de draagwijdte van de tweede fase, die een tijdelijk karakter krijgt (tot 31 december 1984 en tot 31 december 1982 voor het dotatiestelsel).

Op 20 en 21 januari keurden PS, PSC en BSP het akkoord goed, maar de partijraad van de CVP was daarover weinig enthousiast. Vooral onder druk van het ACW, dat van geen slepende crisis wilde weten, aanvaardde de partij op 22 januari dan toch het akkoord, zij het zeer voorwaardelijk. Op 23 januari werd de regering herschikt: R. Urbain (PS) volgde L. Outers op als minister van Buitenlandse Handel en werd zelf op PTT vervangen door zijn partijgenoot A. Baudson; Outers' tweede portefeuille, van Wetenschapsbeleid, ging naar minister van Binnenlandse Zaken en Hervorming van de Instellingen, G. Gramme (PSC); C. Goor-Eyben (PSC) volgde L. Defosset op als minister van het Brusselse Gewest en de PS-er A. de Groeve kwam in de plaats van F. Persoons, staatssecretaris van de Franse Gemeenschap. Premier Martens deed op 24 januari een regeringsmededeling in het parlement, en kreeg nog dezelfde dag het vertrouwen van de Kamer (met 159 stemmen voor, 52 tegen en 8 onthoudingen) en op 29 januari van de Senaat (met 112 stemmen voor, 43 tegen en 2 onthoudingen). In zijn mededeling zei Martens o.m. dat de regering wenst dat de ontwerpen van versoberingswet en van gewest- en gemeenschapswet « op korte termijn en met gelijke tred » zouden worden afgewerkt. Opvallend in het Kamerdebat waren de bezwaren van de CVP, die bij monde van haar fractieleider K. Blancaert o.m. het toekennen van waarborgen aan de Brusselse Vlamingen vroeg, en de door de PS benadrukte koppeling van de staats Hervorming aan de versoberingswet.

Een neveneffect van de kortstondige politieke januari-crisis was de opschorting van de op 21 december 1979 begonnen zorgenstaking van een deel van het medisch korps, verenigd in het Eenheidsfront van apothekers, tandartsen en geneesheren onder de leiding van het Verbond van Belgische Artsenkamers van dr. Wynen, tegen een aantal bepalingen van het ontwerp van programma- of versoberingswet (2), en die begin 1980 scherpere vormen had aangenomen. In een eerste fase gingen de stakende artsen toen over tot hospitalisatie van zieken, wat leidde tot een verzadiging van de ziekenhuizen in Brussel, de rest van Brabant en enkele Waalse steden (Bergen, Luik, Namen). In een tweede fase werden de wachtdiensten verlaten, telefoonlijnen van niet-stakende artsen gesaboteerd en verlieten een paar honderd stakers het land (de zgn. operatie valies) om aan oppeising te ontsnappen (op 15 januari waren door de overheid ca. 250

(2) Zie M. DEWEERDT, *Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1979*, in *Res Publica*, XXII (1980), 3, blz. 324-325.

artsen opgevoerd). Half januari werd duidelijk dat de stakingsbeweging aan het afzwakken was en dr. Wynen greep maar al te graag de regeringscrisis aan om op 18 januari de actie op te schorten, « daar alle onderhandelingen onmogelijk zijn wegens het ontbreken van een verantwoordelijke regering ».

2. De regering-Martens II valt over artikel 5.

De Senaatscommissie voor de Institutionele Hervormingen hernam op 30 januari haar werkzaamheden. Op 12 februari deed zich een incident voor, toen CVP-senatoren amendementen indienden ter bescherming van de Brusselse Vlamingen, maar na een ontmoeting tussen de voorzitters van de meerderheidspartijen en de regeringstop, werden de amendementen 's anderendaags ingetrokken.

Intussen had op 11 februari de installatie plaatsgevonden van de parlementaire werkgroep, belast met de voorbereiding van de definitieve fase van de staatshervorming en voorgezeten door K. Blancaert (CVP) en H. Brouhon (PS). De werkgroep vergaderde op 19 februari voor de eerste maal, maar zou nadien niet meer bijeenkomen.

Terwijl de Kamercommissies, die het ontwerp van programma- of versoberingswet onderzochten, hun werkritme ter wille van het door de PS geëiste parallellisme afstemden op dat van de moeizaam vorderende Senaatscommissie, zorgde een verklaring van CVP-voorzitter L. Tindemans op het congres van de gemeentemandarissen van zijn partij (Sint-Niklaas, 16 februari) voor opschudding. Tindemans herhaalde dat de CVP niet zou aanvaarden dat de tweede fase van de staatshervorming de definitieve fase hypothekeert. Met grote belangstelling werd dan ook uitgekeken naar het voor 25 februari aangekondigde CVP-beraad over het staatshervormingsdossier. Door het plotse overlijden van Robert Vandekerckhove, CVP-senator en voorzitter van de Senaat (3) en van de Senaatscommissie voor de Institutionele Hervormingen, op 23 februari, werd de bijeenkomst verschoven naar 28 februari. Het bleek dat binnen de CVP nogal wat voorbehoud bleef bestaan tegenover de voorliggende wetsontwerpen 260 en 261 inzake de staatshervorming, dat naar de regering toe werd vertaald in de vraag naar supplementaire waarborgen. Als antwoord daarop kwam op 29 februari in de schoot van de regering het zoveelste compromis tot stand. Het voorzag in o.m. een versnelde uitvoering van de definitieve fase, het geven van grondwetgevende bevoegdheid aan de volgende Kamers en een reeks technische amendementen.

(3) R. Vandekerckhove werd op 5 maart als Senaatsvoorzitter opgevolgd door zijn partijgenoot Ward Leemans.

De goedkeuring op 6 maart van wetsontwerp 261 en van het ontwerp van versoberingswet in de Senaats-, resp. de Kamercommissie werd overschaduwed door drie andere nieuwsfeiten. Op 6 maart ontmoette CVP-voorzitter Tindemans een groep buitenlandse journalisten, tegenover wie hij, volgens het Nederlandse persagentschap ANP, enkele cassante uitspraken deed. Tindemans zei o.m. dat zowat de helft van zijn partij voorstander is van de unitaire staat, dat zijn relatie met eerste-minister Martens « niet meer is zoals vroeger » en dat van het sociaal-economisch CVP-programma weinig is terug te vinden in het regeerakkoord. Volgens het CVP-bureau gaf ANP een ontrouwe en oncorrecte weergave van het gesprek, maar Tindemans bevestigde dat de wederzijdse verhoudingen tussen hem en Martens « minder intiem, minder druk zijn » (4). In de tweede plaats riep de coöptatie (11 mei) van professor Jan De Meyer tot senator, in opvolging van R. Vandekerckhove, vraagtekens op. De Meyer, wiens kandidatuur door Tindemans zelf werd voorgedragen, stond met name bekend als een unitarist en tegenstander van de geplande staats-hervorming (5).

Ten slotte was er de heroplaiende herrie in de Voerstreek, die de aldaar eind 1979 ingetreden rust grondig verstoorde. Op 9 maart namen 1500 à 2000 Vlamingen deel aan een door het Taalaktiecomitee (TAK) georganiseerde « wandeling ». In Remersdaal kwam het tot een regelrechte veldslag tussen Vlamingen en ca. 400 Waalsgezinde tegenbetogers. Te Sint-Pieters-Voeren vuurde de Waalsgezinde Joseph Snoeck vanuit het raam op de eerste verdieping van zijn woning op de voorbijtrekkende « wandelaars » (volgens Snoeck handelde hij in staat van zelfverdediging, maar dit werd door de Vlamingen, o.m. aan de hand van foto's, betwist). Bij het incident werden twee « wandelaars » ernstig gewond. In totaal vielen bij de rellen een twintigtal gewonden onder de manifestanten en negentien bij de Rijkswacht en werd voor enkele miljoenen frank materiële schade aangericht. Verscheidene personen werden voorgeleid, van wie één (Snoeck) aangehouden bleef tot 14 maart. Even zag het er naar uit dat de incidenten een weerslag zouden hebben op het nationale politieke leven, met name op de parlementaire bespreking van de staats-hervorming, maar die dreiging kon gauw worden afgewenteld. Op 10 maart vaardigde de regering een samenscholingsverbod van meer dan vijf personen voor onbepaalde duur uit. Onder druk van de Horeca-sector en de Vlaamse Voere-naars, volgens wie hun verenigingsleven werd lamgelegd, werd de maatregel

---

(4) Premier Martens gaf voor de RTBF-televisie toe dat beiden een « objectief verschillende analyse » van het politieke leven maken (10 april).

(5) De Meyer nam van meet af aan een onafhankelijke positie in ten opzichte van de CVP en werd na enige tijd uit de CVP-Senaatsfractie geweerd.

geleidelijk versoepeld. Wel bleven politieke meetings, wandelingen van meer dan twintig personen en betogingen verboden (6).

De Senaatscommissie voor Institutionele Hervormingen begon op 11 maart de bespreking van wetsontwerp 260, het tweede luik van de staatshervorming, dat met een gewone meerderheid moest worden goedgekeurd. Blijkbaar bezorgd om de houding van een aantal onder hen, stuurde eerste-minister Martens op 17 maart twee nota's naar de parlementsleden van zijn partij, waarin hij de regeringsvoorstellen betreffende de staatshervorming verdedigde. Twee dagen later begon de openbare parlementaire bespreking van de ontwerpen van versoeringswet (Kamer) en hervorming der instellingen (Senaat), die volgens regeringsplan vóór Pasen (6 april) moest worden afgerond. Voor een verrassing zorgde PRL-voorzitter J. Gol, door bij het begin van het Kamerdebat aan te kondigen dat zijn partij bereid was de regering aan de (door haar in de Kamer niet-bereikte) twee-derdemeerderheid te helpen, die nodig is om de staatshervorming tot stand te brengen, op voorwaarde dat aan tien eisen (vijf communautaire en vijf fiscale) werd voldaan. De meerderheid leek niet geneigd op dat aanbod in te gaan en op 25 maart trok Gol zijn voorstel in.

Door allerlei incidenten en procedurekwesties liepen de besprekingen in de Senaat vrij vlug vertraging op het geplande tijdschema op. Overeenkomstig het door de PS opgelegde parallelisme vorderden de Kamerdebatten evenmin.

Op 24 maart vertrok eerste-minister Martens voor een officieel bezoek naar Spanje. 's Anderendaags rees in de Senaat verzet bij een aantal CVP-ers tegen artikel vijf van wetsontwerp 261, dat de samenstelling van de gewestraden regelt en o.m. bepaalt dat de twee FDF-verkozenen uit de randgemeenten tijdelijk in de Brusselse Gewestraad zetelen. Op voorstel van de CVP werd de bespreking van dat artikel verdaagd tot Martens — vervroegd — uit Madrid terugkwam.

De Senaat beleefde op 26 maart sensatierijke momenten. Totaal onverwacht nam François Perin (PRL) ontslag als senator, omdat niemand « orde op zaken (kan) stellen en het gezag van de Staat herstellen, aangezien in dit land geen natie meer bestaat ». Kort daarna werd over

---

(6) Later op het jaar bleven grote confrontaties uit, maar in de Voerstreek bleef een klimaat van angst hangen. Aan Vlaamse zijde zou boos worden gereageerd op een handdruk van eerste-minister W. Martens aan José Happart, de leider van de Waalsgezinde Action fouronnaise, op een receptie te Luik (27 september). Volgens Martens gebeurde de ontmoeting echter ongewild. Ook het niet ontvankelijk verklaren (8 december) door de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Luik van de aanklacht tegen R. Grosjean, de café-exploitant die in september 1979 op Vlaamse manifestanten had gevuerd, zette in Vlaanderen kwaad bloed.

artikel vijf gestemd. Door de neen-stem van vier CVP-senatoren (De Bondt, De Meyer, D'Hondt en Staels) en de onthouding van vijf partijgenoten (De Kerpel, De Seranno, Lindemans, Panneels en Storme) werd de vereiste twee-derdemeerderheid niet gehaald. De regeringscrisis was virtueel begonnen (7). Premier Martens vroeg een tweede lezing van het verworpen artikel. Op 30 maart bereikte de regering een akkoord om de moeilijkheden op te lossen die waren gerezen in de Senaat én in de Kamer, waar door leden van de meerderheid amendementen waren ingediend m.b.t. de sociale bijdragen van de zelfstandigen, de gelijkschakeling van de pensioenen van mannen en vrouwen en de decumulatie van inkomens van echtgenoten: door een aantal eigen amendementen zou zij de meerderheidsamendementen gedeeltelijk ondervangen en inzake de staats-hervorming zou een verklaring worden afgelegd, waarbij zich alle regeringspartijen zouden aansluiten. In die verklaring, die de premier op 2 april vóór de bespreking in tweede lezing van artikel vijf aflegde, werd o.m. gezegd dat de regering vóór de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 waarborgen voor de Brusselse Vlamingen wil inbouwen in de definitieve regeling van de staats-hervorming. De verklaring van PS-fractie-leider Delmotte, die de Brusselse Vlamingen gelijkstelde met de andere taalminderheden in het land, viel bij een deel van de CVP niet in goede aarde. Bij de stemming kreeg artikel vijf voor de tweede maal niet de vereiste twee-derdemeerderheid: de CVP-ers De Bondt, De Kerpel, De Meyer, D'Hondt, Lindemans en Staels stemden tegen; Panneels en Storme onthielden zich. 's Anderendaags bood premier Martens het ontslag van zijn regering aan. Toen op korte termijn geen oplossing mogelijk bleek, aanvaardde de Koning op 9 april het ontslag.

3. De vorming van de regering-Martens III. Begrotingswet en sociaal overleg.

Ontslagnemend minister van Economische Zaken W. Claes (SP) werd op 12 april met een informatie-opdracht belast (8). Vijf dagen later stelde hij vast dat de weg open lag voor de vorming van een regering met de drie zgn. traditionele politieke families en werd hij afgelost door formateur W. Martens. Het eigenlijke formatieberaad begon op 21 april (9).

(7) Voor een uitvoeriger relaas hiervan, zie het artikel van M. PLATEL in dit nummer.

(8) Voor een meer gedetailleerd verslag van het formatieverloop, zie de bijdrage van M. PLATEL.

(9) Daags voordien betoogden te Gent, ca. 40.000 Vlamingen op initiatief van het Egmontcomité om te protesteren tegen o.m. een drieledige gewestvorming. Opmerkelijk was het anti-Belgisch karakter van de manifestatie.

Twee thema's beheersten het gesprek: de staatshervorming en het fiscaal beleid. Met betrekking tot het eerste thema evolueerde men vrij vlug naar een principieel akkoord over het verlenen van regionale autonomie aan Vlaanderen en Wallonië en het bevriezen van het Brusselse vraagstuk. Inzake de fiscaliteit slaagden de liberalen erin een door hen voorgestane belastingverlaging door te drukken; de vraag hoe die kan worden gefinancierd werd doorgespeeld aan de te vormen regering en de sociale partners. De tweede ronde van het beraad, die begon op 29 april en tijdens welke de hangende knelpunten werden aangepakt, eindigde in de nacht van 10 op 11 mei met een akkoord over het ontwerp-regeerakkoord. Op 14 en 15 mei keurden de zes partijen het ontwerp-akkoord goed, maar nergens viel enig enthousiasme waar te nemen. De PVV kondigde zelfs een in het najaar te houden evaluatiecongres aan, een voorbeeld dat later door de PRL en de socialisten zou worden nagevolgd. Op 18 mei werd de regering-Martens III beëdigd. Ze telde twintig leden met nationale en zestien leden met regionale of gemeenschapsbevoegdheden.

Premier Martens legde op 20 mei de regeringsverklaring af. Hij zei o.m. dat het kabinet twee korttermijnige doelstellingen heeft: het tot stand brengen van de definitieve staatshervorming voor Vlaanderen en Wallonië en het laten goedkeuren van de (geamendeerde) programmawet bij de begroting 1980. Voorts lag het in de bedoeling van de regering met de sociale partners overleg te plegen over de hervorming van de sociale zekerheid en het tewerkstellingsbeleid. Op 23 mei kreeg de regering het vertrouwen van de Kamer, met 151 stemmen voor en 29 tegen, en op 24 mei van de Senaat, met 134 stemmen voor, 20 tegen en 5 onthoudingen van meerderheidsleden.

Voor de zomervakantie legden parlement en regering een bijzonder grote werkzaamheid aan de dag: ze behandelden een aantal begrotingen voor 1980, de grondwetsherziening en de staatshervorming (zie daarvoor § 4), en de zgn. begrotingswet.

De regering hield zich in eerste instantie bezig met het zoeken naar maatregelen om het groeiend begrotingstekort te dekken. Zij nam het ontwerp van programmawet van de regering-Martens I, die voor 50 miljard F besparingen bevatte, en de door de regering-Martens II opgelegde bezuiniging met 2,2 % op alle begrotingen (uitgezonderd voor de openbare schuld, de werkloosheid en de index-provisie), die 17 miljard F moest opbrengen, over, en voorzag in nog eens 13 miljard F (na herschatting herleid tot 11,6 miljard F) extra-besparingen. Tegen die bezuinigingspolitiek rees in enkele sectoren verzet.

In de sector van de landsverdediging had luitenant-generaal M. de Smet, stafchef van de Luchtmacht, reeds op 8 februari gezegd, dat zonder bijkomende financiële middelen de legervliegtuigen begin september wegens

brandstofgebrek aan de grond zouden moeten worden gehouden. Meer in het algemeen gaf minister van Landsverdediging J. Desmarets toe, dat er 1,5 miljard F voor brandstofaankopen te kort was om het leger operationeel te houden (10). Verre van bijkredieten te krijgen, moest het departement zich houden aan de begrotingsvermindering met 2,2 %. Als gevolg daarvan werd o.m. afgezien van deelname aan NATO-oefeningen. De discussie laaide terug op toen Defensie-minister Ch. Poswick (die in het kabinet-Martens III Desmarets was opgevolgd) op 23 juli in de Kamer meedeelde dat hij voor zijn begroting voor 1981 een verhoging met 10 % had gevraagd en met ontslag dreigde als daar niet werd op ingegaan. Op 9 augustus bleek dat Poswick 8,3 % meer kreeg dan in 1980 (de gemiddelde stijging van de rijksbegroting bedroeg 7,6 %), en daarnaast nog eens een extra-krediet van 750 miljoen F als compensatie voor de gestegen brandstofprijzen. Enkele weken later zou die beslissing aanleiding geven tot herrie onder de regeringspartijen (zie § 6).

Een tweede sector waar de bezuinigingen hard aankwamen was die van het onderwijs. Te zamen met het te verwachten verlies van duizenden betrekkingen bij het begin van het schooljaar 1980-1981, ten gevolge van de geboortendaling en de in 1979 besliste inkrimping van het lessenrooster, vormden de besparingsmaatregelen voor het onderwijzend personeel de aanleiding om opnieuw tot de actie over te gaan. Op 25 maart werden de lessen een uur geschorst en op 7 mei betoogden te Brussel ca. 20.000 leerkrachten. Nadat een ontmoeting van de Onderwijsministers met de vakbonden op 28 mei geen resultaat opleverde, werd op 4 juni gestaakt. Tijdens de vakantie werden de in 1979 als tijdelijke maatregel ingevoerde « zachte » oprichtings-, splitsings- en behoudsnormen verlengd of zelfs verlaagd, zodat het verlies aan arbeidsplaatsen in het kleuter- en lager onderwijs minimaal kon worden gehouden. Om budgettaire redenen werd de voor 1 september 1980 aangekondigde verlenging van de leerplicht andermaal voor een jaar uitgesteld. De 2,2 %-operatie was voor het Franstalig onderwijs des te moeilijker te realiseren, daar minister J. Hoyaux door allerlei omzendbrieven de bezuinigingsmaatregelen van de Anticrisiswet van 1979 had gemilderd en ten gevolge daarvan bijkredieten vroeg. Dat

---

(10) De ontoereikende weerbaarheid van het leger werd aangeklaagd in een open brief van 15 generaals met ruste (1 maart), kwam ter sprake tijdens een gesprek van eerste-minister Martens met NATO-secretaris-generaal Luns (14 juni) en ook het incident-Close stond daarmee in verband. Generaal-majoor R. Close, bekend om zijn boek *Europa weerloos?*, werd op 22 februari 1980 door de kabinetsraad ontslagen als voorzitter van de Commissie voor de Nationale Defensievraagstukken. De sanctie was het gevolg van de kritiek van Close op de defensie-opvattingen van de socialisten, met name van SP-voorzitter Van Miert. Op 1 juni ging Close met vervroegd pensioen. Hij zou naar verluidt een parlementair mandaat voor de PRL beogen.

lokte wel enig protest uit aan Vlaamse zijde, maar aan de aanmaning van premier Martens om de omzendbrieven in te trekken gaf Hoyaux geen gehoor (11). Om dit onderwijskapittel af te sluiten, dient hier nog melding te worden gedaan van wijvingen tussen de Vlaamse christelijke en socialistische partijen. Reeds bij de vorming van de regering-Martens III hadden CVP en SP de portefeuille van Nederlandstalig onderwijs bevochten. De strijd eindigde met een compromis: de socialist W. Calewaert kreeg, als minister van Nationale Opvoeding, de CVP'er en minister van Begroting G. Geens als adjunct-minister naast zich. Hoewel de regeling in socialistische kringen op gemengde gevoelens werd onthaald en door Calewaert zelf « een teken van wantrouwen » werd genoemd (7 juni), zou ze onder het kabinet-Martens IV behouden blijven. Minister Calewaert zorgde na de zomervakantie voor opschudding met zijn uitspraak in een interview met *Vrij Nederland* (12 september) dat de afschaffing van het katholiek onderwijs « een na te streven doel » is. SP-voorzitter K. Van Miert nam afstand van de verklaring en Calewaert zelf gaf een mededeling uit, waarin hij zei gesteld te zijn op de schoolvrede en het bestaansrecht van alle inrichtende machten te erkennen. Daarmee was het incident bijgelegd.

Op regeringsniveau was het zoeken naar besparingsmaatregelen intussen erg moeizaam verlopen. Dat had ook zijn weerslag op het sociaal overleg, dat volgens plan op 18 juni zou beginnen met een uiteenzetting door de regering van de besparingsmaatregelen, op 19 juni « tot de finish » het voorontwerp van wet tot hervorming van de sociale zekerheid bespreken, om dan in september het tewerkstellingsbeleid aan te pakken. Niet alleen was de regering op 18 juni nog niet klaar met haar besparingsvoorstellen, bovendien moest premier Martens op 19 juni tot zijn grote verrassing vaststellen dat zijn gesprekspartners (patronaat en vakbonden) meer interesse hadden voor de financiële kant van de sociale zekerheid dan voor de filosofie over de hervorming ervan. Op 21 juni stelde de eerste-minister dan maar voor te onderhandelen over de sanering van de sociale zekerheid. Op 30 juni, 10 en 11 juli en 4 augustus werd opnieuw vergaderd met als resultaat een plan om het tekort van 34 miljard F voor 1981 te dekken door een verhoogde staatstussenkomst (5,6), verhoogde bijdragen (13,4) en besparingen (15 miljard). Over de concrete uitwerking daarvan zou in september worden onderhandeld. Ook voor het wetsontwerp over de hervorming van de sociale zekerheid zou het verder sociaal overleg worden afgewacht.

Op 21 juni raakte de regering het dan toch eens over de besparingen en ook over de verhoging van een aantal indirecte belastingen. Al die maat-

(11) In 1981 deelde premier Martens mee dat het tekort op de begroting van Franstalige Opvoeding in 1980 1,7 miljard F bedroeg.

regelen werden bij het parlement ingediend als amendementen op de programmawet, die sindsdien de naam « begrotingswet » kreeg. De wet werd op 10 juli in de Kamer en op 31 juli in de Senaat goedgekeurd en verscheen als Wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980 in het Staatsblad. Een van de belangrijkste hoofdstukken betrof de fiscale maatregelen. Op het gebied van de directe belastingen werd het decumulatiebeginsel — de zgn. *decumul* — ingevoerd voor gezinnen met twee inkomens (tot een plafond van 600.000 F voor het aanslagjaar 1980), wat betekent dat beide inkomens niet meer gezamenlijk (cumulatie), maar afzonderlijk en dus volgens een lager tarief worden belast. Voor de gezinnen met één inkomen (eveneens tot een plafond van 600.000 F in 1980) werd de zgn. *splitting* ingevoerd, een techniek waarbij het belastbare inkomen theoretisch wordt gesplitst in een gedeelte (20 % in 1980) dat wordt toegekend aan de thuisblijvende echtgenoot en een gedeelte (80 % in 1980) toegekend aan de echtgenoot die het bedrijfsinkomen geniet; beide gedeelten worden dan belast volgens het tarief dat geldt voor het grootste gedeelte. Tegenover deze belastingverminderingen voorziet de Begrotingswet op het gebied van de indirecte belastingen in de verhoging van bepaalde accijnsrechten (bijv. op benzine en alcoholhoudende dranken), van de BTW-tarieven op bijv. sigaren, margarine en bepaalde zeevruchten, en van de belastingen op spelen, weddenschappen en ontspanningstoestellen, en in de invoering van een speciale taks op luxegoederen (juwelen, uurwerken, wapens, cosmetica enz.). Andere belangrijke bepalingen hebben betrekking op de bestrijding van de belastingontduiking, de bevordering (via fiscale tegemoetkomingen) van bedrijfsinvesteringen en het sparen, de mogelijke oprichting van een overheidsbank (uitbreiding van activiteiten van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas ASLK), structuurhervormingen in de energiesector, herziening van de ziekenhuiswetgeving, een lichte verhoging van de bijdragen voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering, de herindeling van de geneesmiddelen in 4 terugbetalingscategorieën, enkele vormen van inkomensmatiging (o.a. inzake dividenden, tantièmes en inkomens van vrije beroepen) en een lichte aanpassing inzake de perekwatie van de kadastrale inkomens. De invoering van het autowegenvignet, een van de meest omstreden maatregelen uit het ontwerp van 1979, werd vervangen door een algemene forse verhoging van de verkeersbelasting (50 à 54 %).

4. De grondwetsherziening en de staatsvorming.

De tweede hoofdschotel op de parlementaire menu, naast de begrotingswet, was de behandeling van de grondwetsherziening en de gewest- en gemeenschapswetten.

Hoewel de op 17 december 1978 verkozen kamers bevoegd zijn om een zeventigtal grondwetsartikelen te herzien, werd bij de vorming van de regering-Martens III besloten in een eerste fase slechts die artikelen aan te pakken, waarvan de herziening noodzakelijk was voor de goedkeuring van de wetsontwerpen tot hervorming van de instellingen. De herzieningsoperatie verliep in twee tijden. Op 24 juni begon de Senaat met de bespreking van de artikelen 3ter, 26bis, 28, 59 bis §§ 1 en 5, en 108, die tegen 27 juni waren goedgekeurd. De Kamer deed hetzelfde van 1 tot 4 juli. Op te merken is dat de Kamer op 2 juli besloot een artikel 135 in de Grondwet in te voeren. Bij de bespreking van artikel 59bis hadden enkele Kamerleden (o.m. H. Schiltz) aangetoond dat, tussen de herziening van dat artikel en de inwerkingtreding van de uitvoeringswet daarvan, de Cultuurraden in een vacuüm zouden belanden. Om dat te voorkomen werden in artikel 135 een aantal overgangsbepalingen opgenomen. De tweede trein herzieningsbesluiten betrof de artikelen 110, 111, 113, 107ter en artikel 59bis § 8, die door de Kamer werden goedgekeurd op 22 en door de Senaat op 28 juli. Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste herzieningsbesluiten.

In artikel 3ter werd de term « cultuurgemeenschap » vervangen door « gemeenschap ». Het artikel bepaalt dat België drie gemeenschappen omvat : de Vlaamse, de Franse en de Duitstalige (vóór de herziening was in de Grondwet sprake van Nederlandse en Duitse cultuurgemeenschappen. De vervanging van « Nederlandse » door « Vlaamse » lokte fel protest uit, voornamelijk in heel-Nederlandse kringen). Aansluitend daarbij worden door het nieuwe artikel 59bis § 1 de Cultuurraden vervangen door de Gemeenschapsraden en worden uitvoerende organen — Executieven genaamd — gecreëerd ; ook wordt het de Gemeenschapsraden mogelijk gemaakt gewestbevoegdheden uit te oefenen. Door de invoeging van een nieuwe § 2bis in artikel 59 wordt de (culturele) bevoegdheid van de Gemeenschapsraden uitgebreid tot de zgn. persoonsgebonden materies. Het nieuwe artikel 26bis geeft de wetgever de mogelijkheid de rechtskracht te bepalen van de normen van de gewestelijke instellingen en aan deze instellingen de bevoegdheid toe te kennen om decreten met kracht van wet te nemen (door dat artikel blijven voor het Brusselse Gewest alle mogelijkheden open). Krachtens het herziene artikel 108 kan de organisatie en de uitoefening van het administratief toezicht op de lagere besturen, dat tot dusver uitsluitend aan de nationale wetgever toekwam, worden toevertrouwd aan de Gemeenschaps- of Gewestraden. Voorts werd in de Grondwet een hoofdstuk « voorkoming en regeling van conflicten » ingevoegd, waarin o.m. wordt voorzien in de oprichting van een Arbitragehof dat de conflicten tussen wet en decreet en tussen decreten onderling regelt. Ten slotte werd door de wijziging van de artikelen 110, 111 en 113 de

eigen fiscaliteit voor de gemeenschappen en de gewesten en de afschaffing van de provinciale fiscaliteit mogelijk gemaakt.

Na de grondwetsherziening pakte het parlement de twee wetsontwerpen op de staatshervorming aan. Zonder noemenswaardige moeilijkheden keurden de Senaat op 25 juli en de Kamer op 5 augustus met de opgelegde bijzondere meerderheid het ontwerp van Bijzondere Wet tot hervorming der instellingen goed (Wet van 8 augustus 1980). Het ontwerp van Gewone Wet tot hervorming der instellingen werd met een gewone meerderheid op 3 augustus door de Kamer en op 7 augustus door de Senaat goedgekeurd (Wet van 9 augustus 1980). Beide wetten zijn op 1 oktober 1980 in werking getreden. Hoewel het gaat om een « definitieve » staatshervorming moet worden opgemerkt dat enerzijds die wetten een aantal tussenfasen voorzien, waarvan sommige kunnen gelden tot 1987, en dat anderzijds een definitieve regeling voor het Brusselse Gewest en de Duitstalige Gemeenschap pas later zal worden tot stand gebracht.

De Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen kent rechtspersoonlijkheid toe aan de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, het Vlaamse Gewest (grondgebied van de provincies Antwerpen, Limburg, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen en van de arrondissementen Halle-Vilvoorde en Leuven) en het Waalse Gewest (grondgebied van de provincies Henegouwen, Luik, Luxemburg en Namen en van het arrondissement Nijvel). Die rechtspersonen hebben eigen wetgevende en uitvoerende organen, waarvan de structuur evenwel asymmetrisch is : terwijl er aan Franstalige kant enerzijds een Franse Gemeenschapsraad en een Franse Gemeenschapsexecutieve en anderzijds een Waalse Gewestraad en een Waalse Gewestexecutieve zijn, bestaat aan Vlaamse zijde slechts een Vlaamse Raad en een Vlaamse Executieve, die de bevoegdheden uitoefenen van de Vlaamse Gemeenschap en van het Vlaamse Gewest (een gelijkaardige fusie van de Franstalige instellingen blijft evenwel mogelijk). De gemeenschappen zijn bevoegd voor culturele (kunsten, omroep, bibliotheken, musea, jeugdbeleid, toerisme, voor- en naschoolse vorming, enz.) en zgn. persoonsgebonden aangelegenheden (o.m. aspecten van het gezondheids-, gezins-, bejaarden-, vreemdelingen- en gehandicaptenbeleid). De gewestelijke bevoegdheden hebben betrekking op aspecten van o.m. ruimtelijke ordening, het leefmilieu, de landinrichting en het natuurbehoud, de huisvesting en het water-, economisch, energie- en tewerkstellingsbeleid. De raden oefenen hun bevoegdheden uit door middel van decreten, die kracht van wet hebben, door de Executieve (en niet de Koning) worden bekrachtigd en afgekondigd, en in het *Belgisch Staatsblad* worden bekendgemaakt ; de executieven oefenen hun uitvoerende macht uit door middel van besluiten van de executieven. De raden zijn samengesteld uit rechtstreeks verkozen senatoren (tot de herziening van de

grondwetsartikelen die de samenstelling van de Senaat regelen gelden overgangsbepalingen). De leden van elke executieve worden uit en door de raad verkozen en kunnen geen lid zijn van de nationale regering (ook hiervoor zijn overgangsbepalingen van kracht).

De Gewone Wet van 9 augustus 1980 tot hervorming der instellingen handelt grotendeels over de financiering van de gemeenschappen en de gewesten. Ter zake zijn vijf financieringsbronnen voorzien : a. eigen niet-fiscale middelen verbonden aan de uitoefening van de eigen bevoegdheden (bijv. het afleveren van jacht- en visverloven) ; b. kredieten ten laste van de Rijksbegroting of dotaties (39 milliard F voor de gewesten en 47 miljard F voor de gemeenschappen, jaarlijks aan te passen aan de evolutie van de index der consumptieprijzen) ; c. *ristorno's* op nationale belastingen en heffingen (bijv. kijk- en luistergeld, verkeersbelasting, successierechten en personenbelasting) ; d. eigen fiscale middelen (bijv. de onder c genoemde belastingen of heffingen, die volledig toegewezen zijn aan de gemeenschap of het gewest) ; e. leningen. Vanaf 1 januari 1982 wordt de provinciale fiscaliteit afgeschaft ; aan de provincies zullen wel andere inkomensbronnen worden verschaft. De wet stelt voorts een uitvoerige procedure in ter voorkoming en regeling van de bevoegdheids- en belangenconflicten, in afwachting dat (overeenkomstig de gewijzigde Grondwet) een Arbitragehof wordt opgericht, en bevat ten slotte een reeks bepalingen die het taalgebruik van de gemeenschaps- en gewestelijke ministeries en van de diensten van de executieven regelen.

5. Vermoeide excellenties.

De ontvangst op 6 juni van de ministers, parlementariërs, leden van het *corps diplomatique* en vertegenwoordigers van de « gestelde lichamen » op het Koninklijk Paleis, luidde het begin in van een lange reeks manifestaties ter gelegenheid van de viering van de 150ste verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid. De herdenkingsfeesten begonnen 's anderendaags officieel te Péronnes, waar een stoet van 18 boten (telkens een per Belgische provincie en een per EG-lid-staat) vertrok, die de Schelde, het Albertkanaal en de Maas afvoer, en in zestien plaatsen aanlegde (12).

Verscheidene van de geplande manifestaties trokken grote publieke belangstelling. Anderzijds lokte de herdenking ook contestatie uit, met name in Vlaams-nationalistische kringen, waar men van oordeel was dat er geen reden was om 150 jaar België te vieren en als tegenhanger 150 jaar

---

(12) De botenstoet had op 21 juli te Hastière moeten worden ontbonden, maar wegens de overvloedige regenval en daarmee gepaard gaande overstromingen, eindigde het spektakel in de meest complete chaos.

Vlaamse Beweging herdacht. Uit protest bleven de parlementsleden van de Volksunie en het Vlaams Blok afwezig op de vermelde ontvangst op het Koninklijk Paleis en eveneens op de plechtige bijeenkomst in de Kamer van Volksvertegenwoordigers van 10 november (eerstgenoemde plechtigheid werd om politieke redenen van andere aard ook door het FDF en het RW niet bijgewoond). Toppunt van de agitatie was de verstoring op 21 juni van het bezoek van het vorstenpaar aan de stad Antwerpen door enkele honderden betogers, die anti-Belgische, anti-royalistische en Vlaams-republikeinse leuzen riepen.

Tussen de herdenkingsfeesten in, werkte de regering — naast de begrotingswet, de grondwetsherziening en de staatshervorming — nog enkele andere dossiers af.

Op 31 juli hechtte het ministerieel comité voor de economische en sociale coördinatie zijn goedkeuring aan het textielplan (ook plan-Claes genoemd). Nadat vertegenwoordigers van de betrokken patronale en syndicale organisaties het plan op 6 augustus eveneens onderschreven, keurde de ministerraad het op 8 augustus definitief goed. Het plan heeft een looptijd van vijf jaar, zal 35 miljard F kosten en moet het mogelijk maken de tewerkstelling in de textielsector op 100.000 eenheden (verlies van 20.000 arbeidsplaatsen) te behouden. Zonder die tussenkomst zou het aantal verloren arbeidsplaatsen in de periode 1980-1985 35.000 (volgens het studiebureau McKinsey) à 45.000 (volgens minister Claes) bedragen (13).

Twee andere belangrijke maatregelen werden op 9 augustus genomen. Vooreerst werd, na jarenlang touwtrekken en uitstellen, de Zeebrugse knoop doorgehakt. De regering besliste de haven van Zeebrugge maximaal uit te bouwen, d.w.z. dat voor de voorhaven wordt geopteerd voor een westelijke strekdam van 1.750 m lengte en dat in de achterhaven de bouw van de zeesluis (inclusief de verbinding met het Boudewijnkanaal en de afwerking van het noordelijke insteeddok) wordt voltooid. Concreet hield de beslissing de goedkeuring in van de deelcontracten A4 — derde fase (voltooiing van de LNG-bouwplaats tegen 1 september 1981, zodat de LNG-terminal, waar vanaf 1986 Algerijns aardgas moet aankomen, tegen 1 september 1985 kan gereed zijn) en 5A — eerste fase (aanzet van de westelijke havendam over een lengte van 1.050 m). Dat de regering prioriteit gaf aan de uitbouw van Zeebrugge, lokte opnieuw felle reacties uit in Antwerpen. Een deel van de Antwerpse mandatarissen dreigde met georganiseerd verzet (o.m. een « mars op Brussel ») om de regering te dwingen op haar beslissing terug te komen. Het meer realistische deel van het zgn. Antwerpse front slaagde erin in de loop van 1980 een aantal toegevingen aan de Antwerpse eisen te bekomen. Ook vanuit Gent

---

(13) Het plan-Claes zou eerst begin 1981 operationeel worden.

kwam protest tegen de regeringsbeslissing van 9 augustus, maar in de verbale « havenoorlog » tussen Antwerpen en Zeebrugge bleef dat op de achtergrond.

Ten slotte legden de regeringsleden, alvorens met vakantie te gaan, op 9 augustus de ontwerp-begroting voor 1981 vast. Ze voorzag in 1.104 miljard F lopende ontvangsten (waarvan 1.065 miljard F fiscale) en in 1.195 miljard F lopende uitgaven. Het deficit bedroeg dus 91 miljard F (tegenover 82 miljard F op de initiële en 131,5 miljard F op de aangepaste begroting voor 1980). Daarnaast bevatte het ontwerp 165,7 miljard F kapitaaluitgaven en 14,4 miljard F kapitaalontvangsten (deficit: 151,3 miljard F). De totale netto-aangroei van de staatsschuld bedraagt dus 242 miljard F of 6,4 % van het BNP (tegenover 253,7 miljard F of 7,3 % op de aangepaste begroting 1980) (14). Een van de in het kader van het begrotingsontwerp geplande maatregelen, nl. de instelling van een pensioenbijdrage van 2 % op de wedden van de overheidsambtenaren, zou later stof doen opwaaien...

De drukke politieke agenda van de periode mei - begin augustus veroorzaakte niet alleen hevige misnoegdheid bij parlementsleden en parlementair personeel. Ook in de ministeriële rangen waren de gevolgen daarvan merkbaar. Op 29 juni nam minister van Financiën R. Henrion om gezondheidsredenen ontslag (15). Hij werd nog dezelfde dag opgevolgd door zijn partijgenoot en extra-parlementariër Paul Hatry, tot dan toe directeur-generaal van de Belgische petroleumfederatie (16). De ministers Claes en Vanderpoorten dienden het om gezondheidsredenen wat kalmer aan doen. Hun collega Geens verbleef enkele dagen in het ziekenhuis. Bij de parlementsleden haakten o.m. S. Moureaux, H. Brouhon en F. Baert tijdelijk af. Ten slotte werd koning Boudewijn van 14 juli tot 1 augustus wegens ritmestoornissen aan het hart voor observatie gehospitaliseerd. Nadien werd hem een « verlengde rustperiode » opgelegd, waardoor een voor het najaar geplande China-reis niet doorging (17).

---

(14) De in december aan het parlement ter stemming voorgelegde begroting werd nog gewijzigd. De lopende ontvangsten werden verminderd tot 1.055 miljard F, zodat het deficit op 140 miljard F werd geraamd. Het netto te financieren saldo bedraagt aldus 291 miljard F.

(15) Volgens *De Morgen* (1 juli 1980) zou Henrion door zijn partij (PRL) tot ontslag gedwongen zijn omdat hij de bestrijding van de belastingfraude te ernstig nam.

(16) De benoeming van Hatry lokte aan socialistische zijde negatieve reacties uit. In de pers werd een verband gelegd tussen die reacties en de beslissing Hatry niet te laten zetelen in het beperkte politieke kernkabinet (7 leden), waarin Henrion wél zetelde.

(17) Eerder in het jaar (9 februari) was koning Boudewijn geopereerd wegens acute ischias.

6. Het ontslag van de regering-Martens III.

De voor de politieke wereld zo broodnodige vakantierust werd verstoord door moeilijkheden rond de oprichting van een Nederlandstalige school te Komen en het vakbondsprotest tegen de hogergenoemde 2 %-pensioenheffing.

Op 13 augustus wees de Komense gemeenteraad de oprichting van een Nederlandstalige gemeenteschool (18) af, omdat een aantal van de daartoe ingediende aanvragen ongeldig zou zijn. Daarop vroeg minister van (Franstalige) Nationale Opvoeding G. Mathot het advies van de Raad van State over de geldigheid van de aanvragen en stuurde hij een onafhankelijke commissie naar Komen om de aanvraagformulieren (waarmee volgens de Vlaamse Komenaars zou zijn geknoeid) te onderzoeken. Op 20 augustus maakte de Raad van State zijn advies bekend: de (veertigtal) voor het schooljaar 1979-1980 ingediende aanvragen blijven ook geldig voor het schooljaar 1980-1981. Vijf dagen later kreeg minister Mathot het rapport van de neutrale commissie, maar hij vond een diepgaand onderzoek noodzakelijk. Geconfronteerd met het blijvend verzet van het Komense gemeentebestuur, de aarzelende houding van minister Mathot en het toenemend Vlaamse ongenoegen, keerde premier Martens op 27 augustus vervroegd uit vakantie terug. Nog dezelfde dag besliste het politieke kernkabinet, dat het rijk, op grond van het Schoolpact, een Nederlandstalige lageronderwijsafdeling zal openen bij het Koninklijk Atheneum te Komen (voor een kleuterafdeling was het vereiste minimum aantal aanvragen niet bereikt). De beslissing lokte aan Vlaamse zijde bittere reacties uit; vooral het feit dat het gemeentebestuur niet werd — en ook niet zou worden — gesanctioneerd en dat de taalfaciliteiten niet werden toegepast, nu daar voor de eerste maal door Vlamingen een beroep werd op gedaan, werd fel gelaakt. Op 1 september begon het schooljaar. Slechts zeven kinderen, onder wie drie kleuters, daagden op. Zij en hun ouders werden die dag — en de daaropvolgende weken — door Waalse betogers uitgejouwd. Mede door deze intimidatie was op 30 september het door de wet vereiste aantal leerlingen (16) om de school in stand te houden niet bereikt (er waren negen leerlingen in het L.O. en zeven kleuters, die echter niet meetelden), maar de regering besloot een afwijking toe te staan en de school tot 30 juni 1981 in stand te houden. Tevens werd overeengekomen de autoweg Pecq-Armentières, die Komen via het Vlaamse grondgebied met Henegouwen moet verbinden, af te werken. Terwijl van Waalse zijde werd geprotesteerd tegen het behoud van de school, werd laatstgenoemde

---

(18) Zie ook M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 321-322.

beslissing in Vlaanderen door velen als een « koehandel » beschouwd en fel gelaakt (19). Op 25 oktober betoogden ca. 3.000 personen, onder wie heel wat landbouwers, tegen de aanleg van de autoweg. Later op het jaar besloot het kernkabinet dat geen nieuwe aanvragen voor het schooljaar 1981-1982 moeten worden ingediend.

Het regeringsvoornemen van 9 augustus om een pensioenbijdrage van 2 % te heffen op de wedden van de ambtenaren, lokte felle reacties uit bij de overheidsvakbonden en gaf aanleiding tot beperkte lokale acties en tot plannen voor zgn. vrijdagstakingen. De protestbeweging kreeg meer politieke diepgang met het interview van SP-voorzitter K. Van Miert aan *Het Belang van Limburg* (29 augustus). Behalve op de 2 %-heffing (« dat pik ik niet »), formuleerde Van Miert kritiek op de brandstoftoeslag van 750 miljoen F voor Defensie (zie § 3) en op een mogelijke verhoging van de Belgische militaire bijstand aan president Moboetoe (« de corrupte dictator van Zaïre »), en verzette hij zich tegen een snelle beslissing inzake de plaatsing van kernraketten. Het SP-bureau schaarde zich op 1 september unaniem achter zijn voorzitter.

Terwijl de liberalen bitter reageerden op Van Mierts « herfstoffensief », maakten ook de PS, PSC en CVP bezwaren tegen de pensioenheffing. Als gevolg daarvan besloot het kernkabinet op 5 september de 2 %-heffing « in beraad te houden » en het (op 10 september te hervatten) sociaal overleg af te wachten, waaruit wellicht « andere oplossingen » konden voortspruiten.

Met betrekking tot de socialistische bezwaren inzake het defensiebeleid, besliste het politieke kernkabinet op 8 september de brandstoftoeslag te bevriezen, in afwachting dat een gemengde commissie van parlementsliden, militairen en deskundigen, die in uitvoering van het regeerakkoord het operationele karakter van het defensiebeleid en van de tot dat doel aangewende middelen moet onderzoeken, en een eerste verslag zou hebben uitgebracht.

De eventuele plaatsing van NATO-kernraketten in België (20), waarover eerste-minister Martens bij de bespreking van het regeerakkoord had gezegd dat de beslissing daarover niet kon vallen vóór de NATO-raad van juni 1980, maar in ieder geval moet worden genomen vóór eind 1981, werd op 19 september door de kabinetsraad besproken. In een vrij dubbelzinnige compromistekst werd o.a. gezegd dat « België van nu af aan de besluiten

---

(19) Op het CVP-kongres van 19 oktober kwam heel wat kritiek op die beslissing. Naar verluidt zou de « degradatie » van R. De Backer in de regering-Martens IV daarmee in verband staan. De Backer stemde, als hoofd van de Vlaamse deelregering, telefonisch, met de beslissing in. Volgens haar was van een koppeling of koehandel geen sprake, daar de autowegbeslissing reeds eerder was genomen en nu gewoon bevestigd werd.

(20) Zie M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 325.

van de onderhandelingen (van de VS) met de USSR (over de kernwapens voor middellange afstand) aanvaardt en het deel zal uitvoeren dat aan ons land wordt voorbehouden in het kader van de Alliantie ». Bij mislukking van die onderhandelingen « zal België, in solidariteit met zijn bondgenoten, de maatregelen treffen waarover tussen de NATO-partners overeenstemming zal zijn bereikt ». Uit perscommentaren en partijreacties bleek dat de « houding » van de regering (de term besluit werd expliciet vermeden) nogal uiteenlopend werd geïnterpreteerd.

Wat tenslotte de militaire hulp aan Zaïre betreft, werd op 8 september overeengekomen zich te houden aan het akkoord van juni 1979 (21) en niet in te gaan op het voorstel van Defensie-minister Poswick de hulpverlening te verruimen en Belgische para-eenheden voor oefeningen naar Zaïre te sturen.

De regering werd andermaal geconfronteerd met het staaldossier (22). Onder druk van PS-voorzitter Cools, die op 16 september een echt ultimatum richtte aan de regering, keurde het sociaal-economisch kernkabinet voor 20 miljard F nieuwe investeringen in de staalsector goed : 3 miljard F voor de zgn. Driehoek van Charleroi (ontstaan door fusie van Hainaut-Sambre, Thy-Marcinelle et Providence en Laminoids du Ruau) ; 9,1 miljard F voor Cockerill ; 6,4 miljard F voor Sidmar ; 1 miljard F voor Forges de Clabecq ; 420 miljoen F voor Fabrique de Fer en 199 miljoen F voor Phenix Works. De helft van de investeringen worden gefinancierd door de overheid, de overige 10 miljard F door de holdings (23). Aan de operatie werd een aantal voorwaarden verbonden inzake herstructurering, verbetering van de productiviteit en van de kwaliteit van de afgewerkte produkten en een onderzoek van het financiële beleid.

Op 10 september werd het sociaal overleg hervat (zie § 3), dat tot 30 september zou lopen. Alvorens te spreken over werkgelegenheid, arbeidsduur en inkomensmatiging, dienden eerst de voor de vakantie niet uitegeprate sociale-zekerheidsproblemen te worden opgelost.

De liberalen maakten van een en ander gebruik om — na het succesvol offensief van Van Miert — in de tegenaanval te gaan. Hun eisenbundel, waaraan verdere regeringsdeelname werd verbonden, legden ze op 24 september aan premier Martens voor : meer besparingen en minder nieuwe lasten voor de sociale zekerheid ; dringende goedkeuring van herstelmaat-

(21) *Idem*, blz. 326. Het akkoord bepaalt o.m. dat België instaat voor de opleiding van de 21ste brigade in Shaba, logistiek- en ravitailleringsofficieren ter beschikking stelt en de brigades van de Kamanyoladivisie zal omscholen.

(22) *Idem*, blz. 312-313.

(23) De holdings, die daartoe een financieringsmaatschappij hadden opgericht, vonden moeilijk geld op de kapitaalmarkt. In december groeide de idee om via een nieuwe maatschappij buitenlands kapitaal aan te trekken, dat niet alleen voor het staal, maar ook voor o.a. de elektriciteitssector zou bestemd zijn.

regelen voor de kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's) en de bouwsector ; herziening van alle openbare uitgaven in functie van de nul-lijn. De regering slaagde er niet in haar interne verdeeldheid te overbruggen en de voor 30 september geplande ultieme ronde van het sociaal overleg werd naar een onbepaalde datum verschoven. Om uit de impasse te geraken, legde premier Martens op 3 oktober aan de ministerraad een globaal herstelplan (begroting, tewerkstelling, sociale zekerheid) ter stemming voor — een ongebruikelijke procedure. De liberale ministers stemden tegen. Toen ook een gesprek met de voorzitters van de meerderheidspartijen op niets uitdraaide, bood Martens op 4 oktober het ontslag van het kabinet aan. Na een laatste mislukte verzoeningspoging aanvaardde de koning op 7 oktober het ontslag (24).

7. Martens IV : van Nationale Arbeidsconferentie tot mini-herstelwet.

Nog op 7 oktober en zonder de gebruikelijke raadplegingen te houden (waartegen vooral de liberalen protesteerden) belastte het staatshoofd W. Martens met de vorming van een nieuw kabinet. Deze begon onmiddellijk onderhandelingen met de christelijke en socialistische partijen. Voor de PS en de SP volstond het te praten over Martens' laatste voorstellen van 6 oktober, maar omdat CVP en PSC een ruimer overleg wilden, duurde het toch tot 16 oktober vooraleer een ontwerp-regeerakkoord tot stand kwam. De respectieve partijcongressen keurden het ontwerp met vrij comfortabele meerderheden goed (19 oktober). Op 22 oktober werd het rooms-rode kabinet-Martens IV beëdigd.

Vooraan in het regeerprogram, dat de premier op 24 oktober voor het parlement toelichtte, stond een globaal sociaal-economisch herstelplan, waarvan een aantal kernpunten (tewerkstelling, inkomensmatiging, sanering van de sociale zekerheid) met de sociale partners zou worden besproken in het kader van een Nationale Arbeidsconferentie. Mocht dat overleg mislukken, dan zou de regering — aldus Martens — « niet aarzelen haar volle verantwoordelijkheid op te nemen en de herstelmaatregelen te treffen, die zich opdringen ».

Tijdens het investituurdebat zei de oppositie, dat de samenstelling van de regering in strijd was met de Wet van 8 augustus 1980 inzake de staatshervorming, omdat twee ministers tegelijk lid zijn van de nationale regering en van een deelregering, maar volgens de premier was de betrokken wetsbepaling nog niet van toepassing. Op 29 oktober kreeg de

---

(24) Voor een uitvoeriger verslag van de regeringscrisis en het formatiebereid, zie de bijdrage van M. PLATEL.

regering het vertrouwen van de Kamer (met 117 stemmen voor, 47 tegen en 9 onthoudingen) en op 31 oktober dat van de Senaat (met 112 stemmen voor, 34 tegen en 3 onthoudingen).

Op 17 november ging in het Brusselse Egmontpaleis de Nationale Arbeidsconferentie (NAC) van start, die een week zou duren. De 80 deelnemers (regering, patronaat, middenstand, landbouwers en vakbonden) vergaderden in één centrale en drie gespecialiseerde werkgroepen (sociale zekerheid, zelfstandigen, openbaar ambt). Na een laatste gespreksronde (21 november) legde de regering op 24 november een 41 bladzijden tellend document ter tafel, dat grotendeels een ontwerp van centraal akkoord omvatte en daarnaast matigingsvoorstellen voor de vrije beroepen. Het ontwerp van centraal akkoord voorzag o.m. in het behoud van de indexering van lonen en wedden, een loonstop van twee jaar in de privé-sector voor werknemers die meer dan 35.000 F bruto verdienen en een gelijkwaardige matiging voor ambtenaren die meer dan 40.000 F verdienen.

Na de eerste (negatieve) reacties van de sociale partners, keurde de regering op 26 november een « zachtere » versie goed. Martens verwachtte tegen 2 december de antwoorden van de betrokken partijen, die allemaal — zij het in verscheidene toonaarden — afwijzend waren. Een door de regering voorgesteld *gentlemen's agreement* betreffende de niet-uitbetaling van de CAO-loonsverhogingen in januari werd door de sociale partners eveneens verworpen. Toch gaf het kabinet de moed niet op. Minister van Tewerkstelling en Arbeid R. De Wulf voerde — overigens zonder succes — informele gesprekken met vakbonden en patronaat en tijdens het weekend van 13-14 december legden Martens en De Wulf op het kasteel Hertoginnedal, in het geheim, een nieuw ontwerp van centraal akkoord aan de sociale partners voor.

Dat belette niet dat het kabinet intussen een wetsontwerp « houdende bewarende en tijdelijke maatregelen voor de matiging van alle inkomens » (de zgn. mini-herstelwet) bij het parlement indiende. Het wetsontwerp, dat op 18 december door de Kamer en op 22 december door de Senaat werd goedgekeurd, bepaalt o.m. dat voor de werknemers van de privé-sector en de openbare diensten, die in november 1980 meer dan 35.000 F bruto per maand verdienden, van 1 januari tot 15 februari 1981 geen enkele loonsverhoging of enig ander nieuw voordeel mag worden toegekend (wel bleef de indexering behouden), dat de tarieven van notarissen en gerechtsdeurwaarders volledig en de erelonen van geneesheren gedeeltelijk worden geblokkeerd, en dat de inkomsten uit alle politieke en openbare ambten per 1 januari 1981 met 5 % worden verminderd. Wel was voorzien dat de bepaling inzake de loonmatiging zou wegvallen, indien vóór 1 januari 1981 een centraal akkoord voor twee jaar wordt gesloten dat aan de doelstellingen van de mini-wet beantwoordt, maar na de negatieve

houding van het ABVV, dat reeds tot protestacties was overgegaan (ACV en VBO reageerden eerder positief op het Hertoginnedal-ontwerp), zat die mogelijkheid er niet meer in.

Op 23 december stemde de regering in met een globaal herstelplan, dat onder de vorm van acht wetsontwerpen bij het parlement werd ingediend en in 1981 goedgekeurd.

Dat parlement werkte in de laatste maanden van het verslagjaar de resterende begrotingen voor 1980 af en keurde de rijksmiddelenbegroting 1981 en een aantal begeleidende wetten goed (huurwet, steun aan bouwsector). De Senaat hechtte zijn goedkeuring aan het reeds in 1978 door de Kamer goedgekeurde wetsontwerp inzake het vreemdelingenbeleid en een bijzondere Senaatscommissie begon een onderzoek naar de privé-milities en de ordehandhaving.

Begin december kwam het in de regering tot wrijvingen over het onderwijsbeleid. In juli was in de Nationale Schoolpactcommissie overeenstemming bereikt over de uitvoering van de Schoolpactwetten van 1973 en 1975 betreffende de rationalisatie en programmatie van het secundair onderwijs, het deblokkeren van het zgn. waarborgfonds voor schoolgebouwen en de oprichting van een hoge raad voor het pluralistisch onderwijs en van een nationale dienst voor het leerlingenvervoer. Op de kabinetsraad van 5 december rees van (vooral Franstalige) socialistische zijde verzet tegen de toepassing van die maatregelen, met name tegen de deblokkering van het waarborgfonds voor het vrij onderwijs, omdat de budgettaire weerslag daarvan te groot zou zijn. Op 8 december kon het verzet gebroken worden en keurde de regering de door de Schoolpactcommissie vastgelegde maatregelen ongewijzigd goed. Wel werd overeengekomen dat de Onderwijsministers vóór 15 januari 1981 de gevolgen van de maatregelen op de begroting zouden berekenen en voorstellen doen om deze binnen de perken van de ingediende budgetten te houden.

Nog in december, ten slotte, flakkerde de communautaire spanning weer op, naar aanleiding van de zgn. Brusselse referendums. De idee daarvoor ging terug tot september, toen twee PSC-mandatarissen (burgemeester Thys van Jette en schepen Demaret van de stad Brussel) in het noordwesten van de agglomeratie ca. 65.000 (Franstalige) vragenlijsten lieten verspreiden waarvan er 2.581 werden teruggestuurd. Midden november besliste de Conferentie van Burgemeesters een referendum te organiseren in de negentien gemeenten over de toekomst van Brussel-Hoofdstad (fusie van de negentien gemeenten, grenzen en statuut van het Brussels gewest, waarborgen voor de twee cultuurgemeenschappen). Op 8 december werd een akkoord bereikt over de vragenlijst. Intussen hadden twee FDF-burgemeesters (Persoons van Sint-Pieters-Woluwe en Defosset van Etterbeek) besloten een eigen referendum te houden. Aan Vlaamse zijde werd

daartegen heftig geprotesteerd en werd een dergelijk referendum ongrondwettelijk en strijdig met het algemeen belang genoemd. Volgens de Brusselse deelregering en, in navolging daarvan, de nationale regering was de raadpleging in geen geval een referendum, maar een soort onderzoek naar de mening van de inwoners. Hoewel de gemeenteraadsbeslissingen door de gouverneur van Brabant waren geschorst, had in Etterbeek (12-15 december) en Sint-Pieters-Woluwe (14 december) toch een raadpleging plaats. In eerstgenoemde gemeente nam 43,7 % van de « kiesgerechtigden » daaraan deel, in laatstgenoemde gemeente 40,9 %. Op alle vragen werd massaal instemmend geantwoord. Kort daarna sprak de gemeenteraad van Sint-Jans-Molenbeek zich tegen het houden van een referendum uit. In de overige gemeenten zou de raadpleging begin 1981 worden georganiseerd.

8. Buitenlands beleid.

Hoger is reeds melding gemaakt van de SP-kritiek op het bezoek van minister van Landsverdediging Ch. Poswick aan Zaïre (augustus) en diens belofte de Belgische militaire bijstand aan dat land te verhogen (zie § 6). Meer in het algemeen vielen in 1980 herhaaldelijk protesten te horen tegen de schending van de mensenrechten in Zaïre. Tijdens een kort werkbezoek van minister van Buitenlandse Zaken Ch.-F. Nothomb aan Kinsjasa (oktober), uitte president Moboetoe zijn ongenoegen over de in België geformuleerde kritiek op zijn beleid. Ook verweet hij de regering Zaïrese politieke vluchtelingen (o.m. de ex-onderwijsminister Mungal Diaka) op te nemen en hen toe te laten zijn regime openlijk aan te vallen.

Een ander thema betreffende het buitenlandse beleid waren de Belgische wapenleveringen aan landen met een dictatoriaal of in opspraak gebracht regime. Begin 1980 bleek tijdens een onderzoek van de UNO-Commissie tegen de Apartheid dat België een belangrijk centrum is van de wapenhandel met Zuid-Afrika. Eind maart, begin april leidden de wapenleveringen aan Uruguay tot een politiek incident. Hoewel de ministers Claes (Economische Zaken) en Eyskens (Ontwikkelingssamenwerking) hun veto hadden gesteld tegen de exportverzekering van een omvangrijke levering (o.a. voor 320 miljoen F militair materiaal) aan dat land, leverde minister van Buitenlandse Zaken H. Simonet toch een exportvergunning af. Toen het weekblad *Pour* in mei bewijzen aandroeg voor de rol die Simonets vrouw zou hebben gespeeld als tijdelijk afgevaardigde-beheerder van een Belgisch bedrijf dat pantserwagens leverde aan Uruguay en Argentinië, spande de gewezen minister (Simonet maakte geen deel uit van de regering-Martens III) een rechtsgeding in tegen het blad wegens eeroof. In het najaar werden een levering van antitankmijnen aan Libië en de

theoretische en praktische opleiding van vijftien Libiërs op een oefenterrein te Lommel aangeklaagd. Minister Nothomb ontkende deze feiten niet, maar hij verklaarde dat er niets ongewoons aan de hand was ; hij had slechts een door zijn voorganger afgesloten contract vernieuwd. Dat de fabrikant de opleiding van de kopers op zich nam, noemde hij gebruikelijk.

Op 22 mei deelde de regering mee dat het officiële België zich zou onthouden van elke aanwezigheid op en directe of indirecte steun aan de Olympische Zomerspelen te Moskou. Daarmee sloot België, te zamen met de meeste westerse landen, zich aan bij de boycot-actie van VS-president Carter. De regeringsbeslissing betekende o.m. dat de overheid geen financiële steun verleende aan de naar Moskou reizende atleten. Want drie dagen eerder had het Belgisch Olympisch Comité besloten wél aan de Spelen deel te nemen.

Op 9 september werd in het Brusselse Egmontpaleis het Verdrag tussen België en Nederland inzake de Nederlandse Taalunie ondertekend door resp. minister van Buitenlandse Zaken Ch.-F. Nethomb en staatssecretaris van Buitenlandse Zaken D.F. van der Mei. Het doel van de Taalunie is te komen tot een integratie van Nederland en de Nederlandstalige gemeenschap van België op het vlak van de Nederlandse taal en letteren. Organen van de Taalunie zijn een Comité van Ministers (twee Belgische en twee Nederlandse), dat verantwoordelijk is voor het beleid, de Adviserende Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren (45 deskundigen), een Interparlementaire Commissie en een Algemeen Secretariaat.

9. De evolutie in de politieke partijen.

Op het partijpolitieke vlak vielen ook in 1980 enkele belangrijke feiten en evoluties waar te nemen.

Er was vooreerst de officiële stichting van de Socialistische Partij (SP), de na het uiteenvallen van de unitaire Belgische Socialistische Partij (1978) ontstane autonome Nederlandstalige socialistische formatie, op het statutair en administratief congres van 8 en 9 maart te Brussel. Krachtens de (met 373 stemmen voor, 6 tegen en 5 onthoudingen goedgekeurde) statuten streeft de SP naar een klassenloze samenleving (van klassenstrijd wordt niet meer gesproken). Het partijlidmaatschap is niet langer gebonden aan dat van de andere takken van de Gemeenschappelijke Actie (vakbond, ziekenfonds en coöperatie), ten einde de na te streven openheid van de partij niet in het gedrang te brengen. In de bestuursorganen wordt meer plaats ingeruimd aan jongeren en vrouwen. De vrouwelijke partijleden worden gegroepeerd in de Socialistische Vrouwen, die een eigen nationaal secretariaat en eigen financiële middelen krijgen. Voorts wordt de onverenigbaarheid ingevoerd tussen de uitoefening van een politiek mandaat

en een beheersmandaat in de privé-sector en, vanaf 1 januari 1983, tussen een Europees, nationaal of gewestelijk mandaat met dat van burgemeester, schep en of OCMW-voorzitter, maar hierop zijn afwijkingen mogelijk. Op het congres werd K. Van Miert unaniem in zijn voorzittersfunctie bevestigd en werd een nieuw partijbestuur verkozen, alsook een administratieve commissie, een nieuw orgaan dat instaat voor de partijorganisatie, propaganda en financiën.

De eind 1979 gegroeide ontredde in de SP, naar aanleiding van de rakettenaffaire, werkte in het begin van het verslagjaar door. Op 19 januari kwam de Algemene Raad achter gesloten deuren bijeen om zich over de toestand te beraden. Er bleek een grote eensgezindheid te bestaan over de noodzaak van de vernieuwing van de partij. Wel werd gewaarschuwd voor de gevaren van een generatieconflict en voor al te snelle veranderingen in het partijbeleid. Dat de vernieuwingspogingen echter niet algemeen werden aanvaard, bleek o.m. uit het verzet van een fractie in de socialistische beweging tegen het inpompen van nieuwe financiële middelen in de in moeilijkheden verkerende krant *De Morgen*, die nauw aanleunt bij de strekking-Van Miert. In januari verscheen het eerste nummer van *Doorbraak 80*, een door het Herman Vos-Instituut (het vormingsinstituut van de SP) uitgegeven maandblad van de SP.

De moeilijkheden rond de staats hervorming stelden begin 1980 de verhoudingen binnen de CVP zwaar op de proef. Na de verwijdering van het FDF uit de regering-Martens stemde het partijbureau op 22 januari slechts schoorvoetend en onder druk van de arbeidersvleugel (ACW) met het op 19 januari bereikte communautair vergelijk in. *Het Laatste Nieuws* (23 januari) schreef naar aanleiding van die bijeenkomst over de « aftakeling » en de « verscheurdheid » van de CVP. Tijdens de parlementaire bespreking van het wetsontwerp 261 op de staats hervorming was alweer sprake van een tweespalt binnen de partij. *De Standaard* had het op 5 maart over de « dreigende kloof in de CVP ». Onmiskenbaar was in ieder geval de verdeeldheid van de Senaatsfractie over wetsontwerp 261. Het stemgedrag van de tegenstanders — die onder zware druk van andermaal ACW-zijde stonden — leidde tot de val van het kabinet-Martens. Berichten over wrijvingen tussen eerste-minister Martens en partijvoorzitter Tindemans werden, in tegenstelling tot vroeger, niet ontkend. Dat bleek met name uit de rel rond de persontmoeting van Tindemans van 6 maart (zie § 2). Met de machtsstrijd tussen Tindemans en Martens werd ook de coöptatie (11 maart) van Jan De Meyer tot senator in verband gebracht (zie § 2).

In het najaar kwamen nieuwe spanningen in de CVP aan het licht. Op het congres van 19 oktober waarop het regeerprogramma van het rooms-rode kabinet-Martens IV werd goedgekeurd, viel scherpe kritiek

te horen op in de voorgaande maanden genomen regeringsbeslissingen (o.m. inzake Komen) en op de vakbondsleiders. Ook werd gevraagd naar een krachtiger en harder optreden van de partij in de regering. Martens zei achteraf geschokt te zijn door « de agressiviteit tegenover de sociale partners » en in het ACW-blad *Volksmacht* was sprake van « onrechtmatig gestook » tegen de vakbonden. Een en ander wees op een groeiende kloof tussen de partijtop, inzonderheid de regeringsleden, en de basis. Deining was er ook op het congres van 13-14 december over de sociale zekerheid, waar met aandrang werd gepleit voor een grotere selectiviteit bij het toekennen van sociale uitkeringen. Met name een op voorstel van de CVP-Jongeren goedgekeurde resolutie om de werkloosheidsuitkeringen te koppelen aan het gezinsinkomen lokte reactie uit bij de arbeidersvleugel en deed *Volksmacht* schrijven dat de « verhouding ACW-CVP zoals we die momenteel kennen geen eeuwige wetmatigheid hoeft te zijn ».

De belangrijkste gebeurtenis voor de Volksunie was de op 12 oktober te Brussel gehouden bijeenkomst van ca. 2.000 kaderleden, die volgens politieke waarnemers een punt zette achter het interne partijconflict, dat was ontstaan met de ondertekening van het Egmontpact in 1977. Vooral de verklaring van de toenmalige voorzitter H. Schiltz, dat het Egmontpact voortaan tot de geschiedenis behoort, vormde daarvan het bewijs. De op 12 oktober bereikte « grote verzoening » werd kort nadien enigszins bedreigd door onenigheid tussen het VU-partijbureau en H. Schiltz, over diens aanvaarding van het voorzitterschap van de raad van beheer van de financiële holding Ibel. Volgens het bureau, dat de beslissing van de oud-voorzitter betreurde, wordt daardoor de beweeglijkheid van Schiltz als politicus beperkt, maar deze zei dat zijn beroepsactiviteit niet op zijn politieke stellingnamen zou wegen. Eerder op het jaar (26 maart) had Schiltz het tijdschrift *Vlaanderen morgen* voorgesteld, het orgaan van de gelijknamige werkgroep, die op zijn initiatief en na zijn ontslag als partijvoorzitter (juni 1979) was opgericht, en ijvert voor een dynamisch, pluralistisch, democratisch en rechtvaardig Vlaanderen. Voor deining zorgde de publikatie van het boek *Van binnenuit bekeken* van gewezen VU-parlementslid en partijbestuurslid Evrard Raskin, waarin deze op een onthullende en kritische wijze — bijwijlen tot op de rand van de persoonlijke afrekening — het interne leven van de VU in de periode 1965-1978 beschrijft.

De PVV hield op 18 en 19 januari te Kortrijk het tweede luik van haar ideologisch congres (de eerste bijeenkomst vond van 26 tot 28 oktober 1979 plaats, eveneens te Kortrijk). Op het congres werd ter vervanging van het manifest *Steeds meer* van 1971, het *Handvest van het moderne liberalisme* goedgekeurd. Opvallend was dat de ontwerp-tekst tijdens de

debatten grondig werd geamendeerd, met name door de PVV-Jongeren, die erin slaagden grote delen van hun *Radicaal Manifest* in het *Handvest* te laten opnemen.

Aan Franstalige zijde viel de toenadering op tussen het FDF en het RW, die op termijn zou moeten leiden naar de vorming van de grootste Belgische Franstalige partij en zich manifesteerde in de verkiezing van A. Lagasse tot secretaris-generaal van de Conseil général van het FDF-RW, een functie die al enkele jaren vacant was. Beide partijen maakten op 22 september een rapport bekend over « de discriminaties waarvan Frans-taligen in België het slachtoffer zijn ». De problemen in verband met een eventuele alliantie met het RW kwamen aan bod in de vertrouwelijke nota *Rétroactes - stratégies, questions* van P. Havelange (samenvatting gepubliceerd in *Le Soir* van 29 oktober 1980) aan de leden van de partijtop. Andere uitdagingen voor het FDF zijn, volgens die nota, de zwakke inplanting van de partij in het westen van de Brusselse agglomeratie en de definitie van een nieuwe politieke lijn te Brussel om de kiezers te behouden. In 1980 werden voor de eerste maal breuklijnen tussen de verschillende ideologische strekkingen binnen het tot dusver monolithisch voorkomende FDF zichtbaar. Met name op het congres van 7 juni te Ukkel lieten sommige aanwezigen hun ongenoegen horen over de snelle opmars van de liberale fractie in de partij en werd kritiek geuit op de FDF-top. Tegen de wil van die top in werd G. Désir tot nieuwe secretaris-generaal van het FDF verkozen; in de tweede stembeurt haalde hij het van Fr. Persoons. Op het congres werd A. Spaak in haar voorzittersfunctie bevestigd (met 89,1 % der stemmen). Onvrede over het partijbeleid leidde tot het ontslag van R. Werrion, gemeenteraadslid van Schaarbeek, die eind november aankondigde een nieuwe partij, de Union pour la défense des francophones, op te richten.

Bij de Franstalige socialisten kende het slepende conflict tussen de partijleiding en H. Simonet, die bekend staat als een reformist en een fervent aanhanger van de NATO, een verrassende ontkenning. Tijdens de onderhandelingen over de vorming van de regering-Martens III, deelde A. Cools mee dat de PS niet langer geïnteresseerd was in de portefeuille van Buitenlandse Zaken. Die beslissing was duidelijk gericht tegen Simonet, die in de vorige regeringen minister van Buitenlandse Zaken was geweest. Als reactie daarop nam Simonet, die vooraf van de beslissing niet op de hoogte was, ontslag uit het partijbureau. Voor een ander wrijvingspunt, tussen de PS en de socialistische vakbond, werd gewaarschuwd op het congres van 19 oktober, waarop de PS-deelname aan de regering-Martens IV werd goedgekeurd. Ondanks die waarschuwing barstte na de mislukking van de Nationale Arbeidsconferentie toch een conflict los, toen A.

Cools in een interview met *Pourquoi Pas ?* (11 december) de schuld voor die mislukking grotendeels toeschreef aan de houding van ABVV-leider G. Debunne. Hoewel de wrijvingen tussen beiden nadien werden afgezwakt, was een diepgaande malaise in de verhouding tussen partij en vakbond niet te ontkennen.

